

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

Te Leyden, 1735

Van de manier om ronde Boomen te planten en te behandelen

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

HOOVEN EN THUYNEN. 89

Wat belangd de manier om een Contrespaljer aantekweeken, men moet op de manier van den Espaljer de drie of vier eerste jaaren, de kleine takjes der boomen aan kleine paaltjes, met dwerslatten, op de manier van een raquet uitbreiden; Maar met dit onderscheid, dat men die om laag een weinig meer kruipende aan de een en d'andere kant moet leiden, en aan de hoogste niet meer als vier voeten boven de grond geeven, dewelke gelyk als de andere ordentelyk, of evenreedig moeten geleid werden, want als 'er eenige kromde, na de kant van 't pad, of na de kant van 't vierkant dat zoude niet wel staan; Men moet eens toezien dat 'er geen twee takken in de dikte zyn, want de tak die van een ander zoude beschaduw'd werden, zoude geen vrugt, gelyk in schoonheid, en deugd voortbrengen, met de tak die op de zon staat, daarom, ben ik van meening by het snoeyen van de Contrespaljer, niet meer als drie reyen takken te laten, aan beide zyden ordentelyk boven malkander, en indien eenig lot, wil uitspatten, men moet het in de Mey tot op drie knoppen aan de moertak afbreeken of affnoeijen, of op het spoor in February gelaaten, en zelfs met de vingers afknypen 'en toppen, dat boven de snoeying van Mey zal schieten.

III. HOOFDPUNT.

Van de manier om ronde Boomen te planten en te behandelen.

LEERLING.

NA dat UE my de Leerregels heeft gegeven om Contréspaljers te planten, zo verzoek ik UE myn Heer, dat UE my de manier believde te leeren, gelyk UE my heeft doen hoopen, om ronde boomen te planten, en te behandelen, op stam of voor den Boomgaard.

ERVAARE.

De ronde boomen werden dus genaamd, om de ronde gedaante die men aan dezelve geevt, van een rond geschoore palm boom, men steldze op twaalv voeten van malkander, als den Espaljer, dog om dezelve welgemaakt te hebben, is het voor al noodig daar aan te arbeiden om ze optekweeken, van het eerste jaar na dat zy ge-

M

ent

ënt zyn, op deze manier; Onderfeld dat gy een zeeker getal Enten hebt, op stam, men moet die in de maand van Mey, van het jaar na dat zy geënt zyn, een halv voet boovende stam affnoeyen, en door dit middel zullen zy veel zytakjes maaken, die men alle moet wegneemen, uytgenomen drie of vier, die met de tyd, de voornaamste takken zullen werden, die in een gelyke afstand, de boom in de rondte moeten uitmaaken; Maar nadien alle Enten zodanig als men begeert niet van een natuur zyn, zo moet men in dit geval, dit gebrek door kunst verhelpen door middel van hoepels, klein of grooter, na dat de boomen zyn, dat op deze wys geschieet; Men plant rondom de boom, drie of vier paaltjes zo wyd van malkander, na dat de hoepel groot is, die aan de paalties moet gespykerd of gebonden werden; Vervolgens brengd men de takken in de rondte aan dezelve, en men bindze voorzigtig met het een of 't ander vast, en na mate dat den boom groeid, moet men zorg dragen om hem de ronde gedaante te doen neemen, daar al het cieraad van een stamboom in bestaat.

Ik heb aangemerkt dat men gemeenelyk drie fouten begaat, in de behandeling der stamboomen; Eerst dat men haaren grootte verwarring van takken van binnen laat; Ten tweede, dat men de eene tak op den ander laat om den omtrek van den boom te stifteeren; En ten derden, dat m'er geen stam aan laat, zo dat de takken onder de aarde staan.

Het eerste gebrek kan ligt verbeterd werden met het overtollig hout weg te neemen en door dit middel zal den boom van binnen open weezen; Beeld u geenzins in dat hy meerder vrugten draagd, om dat hy van binnen veel hout heeft, in tegendeel hy zal 'er te minder, en kleinder door geeven, behalven dat dit verwarde hout de doorstraling van de zon belet, en dus blyven de Peeren of Appelen groen, en zonder smaak.

Het tweede kan niet verbeterd of geholpen werden, om dat de takken met de tyd grooter en dikker werdende, malkander het voedsel beneemen, en bederven, om in de noodzakelykheid niet te vallen van te groote spatie tusschen twee takken, door deze ongelukkige kunst te vervullen, zo moet men al vroeg terwyl de boomen jong zyn, de takken stuiten, toppen en afneemen, die te sterk doorschieten en al het sap van den boom wegneemen, zo dat

dat de anderen klein blyven, en den omtrek niet vervullen.

Het derde gebrek spruit uit de Fantazie van sommige Thuynlieden, die alles na haar fin willen doen, en die niet willen toestaan (dat al wat van haar handen niet en komt) een origineeltjen is, dat is het gebrek daar gemeenelyk alle kwaade werklieden in vervallen; Ik kan van deze zeggen, gelyk als van de Hoedekoopers, die altyd met de nieuwste modens opslaan, want 't is bekend, dat 'er na de vernietiging van de bollen, die buiten de maat waaren, die ten grooten nadeel van de Messieurs van kleine tailje, tweederden deelen deden afflaan, die voor te laag gehouden wierden, dus zyn 'er Thuynlieden die gelooven, dat een boom niet laag kan genoemd werden, als de takken niet onder de aarde staan.

Eindelyk men moet in alle dingen twee uitersten myden, in dit byzonderlyk, want hoe kan men de nodige arbeid aan de voet van een boom geeven, die geen stam heeft? 't is niet wel te vermyden, of men moet de een of d'ander tak die zo laag staat met de schoffel kwetzen, daarom zoud ik raaden, dat men voor alle naantjes of arbournains als Espaljers, Contrespaljers, en ronde boomen, een halv voet stam boven de grond liet, boven welke de takken schoon en net en zonder verwarring voortkoomen.

LEERLING.

Men zoude met deze soort van boomen plantagies en boomgaarden kunnen maaken, gelyk als met de hoogstammen.

ERVAARE.

Ja, heel wel, en ik heb zodanige in veele Perken van Liederen van vermoogen gezien, zy werden twaalv voeten in 't vierkant gesteld, en dit werd in den haakplanten genoemd, dat ik u zal leeren, als wy van de plantagie der hoogstammen, in de ruime lugt zullen spreken, men steld ze ook op de kanten der paaden van de Wynbergen, dat heel aangenaam staat, de behandeling der eenen en anderen is dezelve, als van die ik u geleerd heb, voor de moesthuynen, of bloemperken, en parterres.

LEERLING.

Maar deze boomen, kunnen maar weinig en kleine vrugten geeven, om dat zy klein zyn, dat my verzeekerd, dat zy meer tot cieraad werden gehouden, voor de kanten der vierkanten van een Thuyne, als om gezamentlyk zo veel vrugten uit te leeveren,

als een schoonen hoogen boom zoude doen.

ERVAARE.

Deze tegenwerp is my van veele lieden gedaan, die hoewel meer jaaren hebbende als gy, niet meer verstand hadden van het dragen dezer kleine boompjes, want inder daat ider in 't byzonder geeft weinig vrugt, in vergelyking van een hoog-stam, maar om in 't gemeen alle de laag-stammen van een plantagie te nemen, 't is gewis, dat zy zo veel vrugten zullen uitleeveren, als alle de hoog-stammen zouden doen, in de zelve ruimte gesteld zynde, de reeden is, dat een hoog-stam, zo veel plaats beslaat; als dertig kleine, dat ik u door de reegel van multiplicatie wil mathematice en wiskunstig bewyzen.

Onderfeld dat gy in een veld van Sestig halve Roeden, in 't vierkant, een ontwerp hebt gemaakt van een plantagie voor hoog-stammen, drie Roeden, of Ses halve Roeden van malkander, zo zult gy bevinden dat 'er op de eerste rey tien boomen kunnen staan, die met tien anderen vermenigvuldigt hondert uitmaaken; Indien gy in tegendeel, de winden op deze plaats vreezende op door enkel fantazie, of goedduken, laag-stammen wild planten, die gemeenelyk op twaaly voeten gesteld werden, zo zult gy bevinden dat de eerste rey vierenveertig plantzoenen zal inhouden, die met andere vierenveertig vermeenigvuldigt, een getal van negentienhondert en sesendertig zullen uitmaaken, ik laat u nu oordeelen, of zo een kleine plaats, die zo grooten getal van boomen behelst, geen reede geeft om te hoopen, dat gy 'er zo veel vrugten van zult plukken als of dezelve met hoog-stammen bezet was.

Behalven het voordeel dat ik vind om lage boomen te planten, ter gelegendheid van de wind die by na alle jaaren het meeste en beste deel der Herfst en Winter Peeren en Appelen in de maand van September aflaat, de gemakkelykheid, om hulpmiddelen toe te brengen, voor de veele kwaade toevallen, als aan alle soorten van boomen koomen, zoude my dezelve boven anderen doen agten, dog daar meede wil ik uw genegendheid voor de groote boomen niet afkeeren; In tegendeel, ik ben verpligt, om in haar voordeel te zeggen, dat in haar de werking de natuur te vryder blykt, als zy beeter haar begeerte vergenoegt, en heerelyker haar volmaaktheeden vertoond, en aanbied, want inder daat de hoog-stammen

HOOVEN EN THUYNEN. 93

stammen vereifchen, zo veel zorg en moeite niet, als de laage, die alle jaaren gefnocid en gehandeld willen werden als de Espal- jers.

Van de Culture der lage boomen spreekende heb ik u te kennen gegeven, dat ik alleen voor de Peeren die moeite zoude willen doen; Evenwel om u geen afkeer te toonen, voor alle d'andere foorten van vrugtboomen, zal ik deze les eindigen, met alle die van veele op deze manier gecultiveert werden.

In de eerste plaats zal ik u zeggen, dat de Appelboomen, wiens verscheidenheit by na ontelbaar is, en wiens vrugten het langste duuren, met regt de eerste plaats verdienen, na de Peeren, en heel voordeelig, de Espaljers, Contrespaljers, en stam-boomen der Peeren versellen, of met dezelve gepaard gaan, ik wil zeggen, dat gelyk de Peeren de beste stand begeeren (tegen 't zuiden) de Appelen voor Espaljer, Contrespaljer, en op stam, kunnen nog met drie uren zon groeyen, en van deze soort kan men heel nuttig alle vier de muuren dekken, en alle vier de zyden van den Hof of Thuyt bezoomen.

In de tweede plaats zal ik u zeggen, dat de Abrikoozen, zig heel aangenaam aan een latwerk of Chaffis schikken, en dat m'er ook schoone stamboomen van maakt, maarden Thuyt-man moet de looten van zulke boomen zorgvuldig stuiten, en met de vingers afknypen, terwyl zy teeder zyn, zonder maan of zayzoen aan te zien. Want zonder dat, zal al haar sap in de top der takken klimmen, en als het onderste laten kwynen, en eindelyk verdroogen, dat den boom onaangenaam maakt; Behalven dat, willen zy teegen 't zuiden staan en voor de noordewind beschut, en 't is om deze Reeden, dat men ze de naam van Abricot heeft ge- geeven, (dat beschaduwte of beschut wil zeggen) ik heb van een eerlyk man geleerd, dat het goed is om haar eerste sap te stuiten, dezelve in 't begin van Maart tot op de wortel te ontdekken, waar door zy laater bloeyen, en by gevolg de koude en haegel van den Maart en April te minder onderworpen.

In de laatste plaats, zal ik u zeggen, dat alle foorten van Per- sikken, als Paviën, Rouffanen en Merikatons of Melicatons heel bekwaam zyn voor Espaljers en op stam, deze boomen moeten op dezelve manier geocculeerd of geënt werden, als de Abrikoozen

op swarte Pruim van damast, om vrugtbaarder te zyn, en langer te duuren, ik zal plaats geeven tusschen deze voor de granaaten, en ik zoude ze wel willen vermengen, met de bovengezegde foorten, dat een schoone Espaljer zou maaken, de Reeden is, dat de een en d'ander gaauw een latwerk vervuld, en met een vrugt bekleed, aangenaam voor 't gezigt.

IV. HOOFDPUNT.

Van de manier om een Plantagie van Hoogstammen te maaken.

LEERLING.

UE heeft my doen hoopen, myn Heer, dat UE my na de onderwyzing der manier om laage stamboompjes te behandelen, te planten, optekweeken, en te snoeyen, de leerregels zoud geeven, om ze op orderte planten, regt in den haak, of met de vyvsteek, en dat ik door deze zelve leerregels een plantagie van hooge boomen zoude kunnen toefstellen.

ERVAARE.

't Is wel reedelyk, dat wy lang genoeg ons gezigt gevestigt hebbende op de lage boomen, eens uitgaan, uit deze met muuren beflooten Thuynen, om te gaan verlustigen in deze ruime Boomgaarden; 't Is in deze Boffchen van vrugtboomen, dat gy u over de order op welke gesteld zyn, verwonderende, zult zien, dat eene voet, het middelpunt van honderd linien is, en van zo veel vergezigten of verscheide Perspectiven, 't is waar, dat ik van de ronde boomen spreekende, reegelen tot hier toe heb behouden, om regthoekig te planten, na vyvsteek, of van alle kanten gelyk, dat het zelve is, maar om dat men tot dit werk wel te doen, noodzakelyk een winkelhaak, een lyn, een meetstok, en pennen, paalen, of baakens, om de plaats der boomen aan te teekenen moct hebben, zo zal ik u eerst het gebruik van alle deze dingen leeren, om geen fouten te begaan, 't zy in het planten in 't vierkant, 't zy in de regte linie, en evenwydige afstand; Ik zal hier niet wederom spreken van de gaaten te maaken, dat ik uw genoegzaam heb aangetoond, van die der Espaljers spreekende, maar alleen voor zo ver als zy met malkander moct overeenkoomen daar

veel